

ПРАВО

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

*Андрусишин Б. І., Гуз А. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

*У статті розкрито й проаналізовано проблеми сучасного стану прав дитини в Україні.
Ключові слова: дитина, права дитини, права людини .*

В Україні йде інтенсивний процес формування національного законодавства та механізмів щодо реалізації державної політики у сфері прав людини, дитинства. Було прийнято низку нормативних документів, спрямованих на виконання зобов'язань нашої держави щодо Конвенції ООН про права дитини та Заключних зауважень Комітету з прав дитини.

Нормативно-правові документи, прийняті в Україні, спрямовані на реальне поліпшення становища дітей, захист їх прав, максимальну реалізацію положень Конвенції.

Значну роль у розробку окресленої нами проблеми зробив український учений В. Корецький. Плідно працювали й працюють у галузі міжнародного права українські вчені В. Буткевич, О. Висоцький, В. Василенко, В. Денисов, В. Євінтов, М. Неліп, О. Мережко, К. Сандровський. Загальновідомі дослідження С. Ісаковича, Л. Заблоцької, В. Фуркала та інші [1].

Український центр прав людини Української Правничої Фундації за підтримки Міністерства освіти України започаткував у 1995 р. освітню програму в галузі прав людини. За активної участі вчених-правників Л. Заблоцької, С. Бобровник, І. Усенка, О. Малій, О. Пометун, І. Котюка, В. Журавського, С. Позняк, В. Дубровського, В. Позднякова, С. Лисенкова, С. Дрожжиної, М. Рагозіна, директора Донецької школи прав людини Т. Рагозіної, голови Асоціації вчителів правознавства м. Києва та Київської області, заслуженого вчителя України О. Наровлянського (м. Київ), заслуженого вчителя України Л. Лохи (м. Київ), заслуженого вчителя України В. Машіки (м. Мукачеве Закарпатської області), Т. Ремех (м. Київ), І. Гейко (м. Васильків Київської області), Ю. Олексина (м. Рівне), С. Ратушняк

(м. Хмельницький), С. Пеняєва (м. Одеса) та інших в Україні проводиться значна робота зі створення підручників, навчальних посібників, методичних видань для сучасної школи [2].

Міжнародне співтовариство визнало в Загальній Декларації прав людини (10 грудня 1948 р.), що діти мають право на особливе піклування та допомогу (стаття 25-2). Декларація прав дитини, прийнята майже 53 роки тому Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року, стала важливим кроком міжнародного співтовариства у визнанні глобальної проблеми прав дитини. Цей документ містить 10 принципів, які визначають: права мають визнаватися за всіма дітьми без будь-яких винятків і без відмінностей чи дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного й соціального походження, майнового стану, народження й іншої обставини; дитині законом повинні бути забезпечені соціальний захист, можливості та сприятливі умови для фізичного, розумового, морального, духовного, соціального розвитку в умовах свободи й гідності здоровим і нормальним шляхом; право дитини на ім'я і громадянство від народження; право на користування благами соціального забезпечення; право на освіту і піклування неповнолітніх у фізичному або соціальному відношенні дітей; право на повний та гармонійний розвиток особи за умов любові й розуміння, відповідальності батьків та особливого піклування про дітей органів влади; право на здобуття освіти, на першочерговість захисту і допомоги.

Декларація прав дитини слугувала основою для Конвенції про права дитини, якій у поточному 2012 році виповнюється 23 роки. 20 листопада 1989 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про права дитини, розробка якої велася в 1979 році з ініціативи Польщі та за активної підтримки СРСР. Вона стала 23-м документом з числа основоположних міжнародних договорів з прав людини. Конвенція була підготовлена для підписання її державами в січні 1990 року.

Особливий захист дитини передбачався в багатьох міжнародних актах ХХ століття: Женевській декларації прав дитини (1924 р.); Декларації прав дитини, прийнятій ГА ООН 20 листопада 1959 р.; Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (зокрема в статтях 23 та 24), 23 березня 1976 р.; Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (зокрема в статті 10/3), 16 грудня 1966 р.; у статутах спеціалізованих установ і міжнародних організацій, які опікуються питаннями благополуччя дітей; у Європейській Конвенції про захист прав людини і основних свобод, 4 листопада 1950 р.; у рамковій Конвенції про захист національних меншин, 1 лютого 1996 р. (статті 12, 13, 14) та в інших.

Конвенція про права дитини (1989 р.) – універсальний міжнародний документ, обов'язковий для всіх держав, які його підписали. Конвенція гарантує права дитини в цілому. У ній визначені нормативні документи з охорони дитинства, гарантії світового співтовариства із забезпечення розвитку освіти, вільного вибору професії. Конвенція про права дитини вводить в обіг гуманістичні світоглядні поняття: особисті, громадянські, політичні, соціальні й культурні права дітей. З прийняттям Конвенції в міжнародний обіг уведено нові права: право на виживання і розвиток, на фізичне і психічне становлення, на соціальну реінтеграцію жертв зловживання й експлуатації, право на збереження індивідуальності. Кодифікація цих справ – важливий крок до

прогресивного розвитку міжнародного права в цілому [3].

Після проголошення в 1991 р. незалежності Україна в числі перших міжнародних документів підписала Конвенцію про права дитини і Декларацію про виховання, захист і розвиток дітей (1990 р.) як основу для вироблення підходів до вирішення дитячих проблем. Декларація і план дій, що її супроводжує, сприяють утвердженню принципів Конвенції та закликають кожну державу працювати над досягненням конкретних цілей та розробкою національного плану дій, регіональних планів дій, щоб вирішити пріоритетні проблеми дітей у цих країнах.

У світі живе понад 1 мільярд підлітків у віці 10-18 років, що складає понад 1/5 всього населення Землі.

Усі діти є рівними у своїх правах. Кожна дитина має право на любов і піклування. Кожна дитина має невід'ємне право на життя. Життя кожної дитини є найціннішим не лише для батьків. Життя людини є найвищою цінністю, що належить їй від природи і на яку вона має право, невід'ємне, незалежне, та природне. Ст. 27 Конституції України визначає "Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати права людини" [4]. В Україні із 1000 новонароджених 22 дитини вмирає, не досягши 5-річного віку. Кожна дитина має: право на захист від викрадення та продажу; на власну думку; на мирні зібрання та об'єднання; на особисте життя; на інформацію; на медичну допомогу; на освіту; знати свої права.

Держава захищає дітей від насильства. Жодна дитина не може бути піддана катуванню, знущанню, незаконному арешту або позбавленню волі. Конституція та інше законодавство України забезпечують право дитини на захист від насильства. І все ж, за даними соціологічних досліджень, кожна третя дитина в Україні хоча б раз у житті зазнала жорстокого поводження, фізичного чи психічного насильства.

Держава повинна забезпечувати захист дитини, яка позбавлена сім'ї, надаючи відповідну альтернативу сімейному піклуванню. В Україні близько 160 тисяч дітей живуть у державних дитячих будинках та інтернатах. З них майже 90 тисяч – сироти і діти, які з різних причин залишилися без піклування батьків. Держави – сторони Конвенції ООН про права визнають право дитини, яка передана компетентними органами на піклування з метою догляду, захисту, фізичного чи психічного лікування, на періодичну оцінку лікування і всіх інших умов піклування.

В Україні 120 дітей з кожних 10 тисяч є інвалідами, і ці показники щороку зростають через зниження рівня медичного обслуговування, складні соціально-економічні умови та несприятливу екологічну ситуацію. Кожна дитина-інвалід має право на особливий догляд, освіту та підготовку для повноцінного, гідного життя в умовах, які забезпечують їй максимальну самостійність та соціальну інтеграцію.

В Україні за останні роки показник захворюваності підлітків виріс на 14%. Серед дітей 12-14 років здоровими є лише 52,8% хлопчиків та 36,3% дівчаток.

В Україні частка злочинів, вчинених неповнолітніми, за останні роки зросла в 1,2 рази. А кількість підлітків, які скоїли злочин повторно, за той же час збільшилася на 19%. Актуальною залишається проблема захисту прав неповнолітніх правопорушників.

В сучасній Україні дитина повинна бути забезпечена можливістю здійснення її прав, які встановлені Конституцією України, Конвенцією про права дитини,

Цивільним кодексом України, іншими правовими актами, визнаними в Україні.

Дитиною вважається фізична особа до досягнення повноліття (18 років). Малолітньою вважається дитина у віці до досягнення 14 років. Дитина у віці від 14 до 18 років – неповнолітня. Дитина для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння та має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві.

Права, які надані дитині чинним законодавством, можна поділити на особисті немайнові та майнові. До особистих немайнових прав відносяться ті права, які належать дитині від народження або за законом. Вони не мають економічного змісту та нерозривно пов'язані із самою дитиною.

По-перше, дитина має невід'ємне право на життя. Мати та батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Батьки повинні забрати дитину із пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я. Якщо батьки не забрали дитину із пологового будинку, то його забрати мають право бабуся, дід, інші родичі з дозволу органу опіки та піклування. Батьки повинні не пізніше одного місяця з народження дитини зареєструвати дитину в державному органі реєстрації актів цивільного стану. Дитині надається прізвище (по прізвищу батьків), ім'я (за згодою батьків) та по-батькові (за іменем батька). Зміна прізвища, ім'я та по-батькові дитини можлива у випадках та в порядку, встановлених законодавством.

Відповідно до ст. 150 Сімейного кодексу України батьки зобов'язані: виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; – забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя; поважати дитину [5].

Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Дитина має право на збереження індивідуальності, вільно висловлювати свої думки. Дитина має право на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та займатися мистецтвом. Ніхто не вправі розлучати дитину з батьками, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до законодавства, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини (наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї тощо).

Право дитини на належне батьківське виховання забезпечується системою державного контролю, що встановлена законом (ст. 152 СК). Дитина має право протистояти неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї, звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду.

Відповідно до ст. 173 СК України батьки і діти, зокрема ті, які спільно

проживають, можуть бути самостійними власниками майна. При вирішенні спору між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків. Якщо майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), таке майно є власністю дитини. Майно, набуте батьками і дітьми за рахунок їхньої спільної праці чи спільних коштів, належить їм на праві спільної сумісної власності. Ст. 176 СК України передбачається обов'язок батьків передати у користування дитини майно, яке має забезпечити її виховання та розвиток. Права батьків та дітей на користування житлом, яке є власністю когось із них, встановлюються законом. Якщо у малолітньої дитини є майно, батьки управляють ним без спеціального на те повноваження. Батьки зобов'язані вислухати думку дитини щодо способів управління її майном. При вчиненні одним із батьків правочинів щодо майна малолітньої дитини вважається, що він діє за згодою другого з батьків. Другий з батьків має право звернутися до суду з вимогою про визнання правочину недійсним як укладеного без його згоди, якщо цей правочин виходить за межі дрібного побутового. Батьки вирішують питання про управління майном дитини спільно. Спори, які виникають між батьками щодо управління майном дитини, можуть вирішуватися органом опіки та піклування або судом. Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього. Неналежне виконання батьками своїх обов'язків щодо управління майном дитини є підставою для покладення на них обов'язку відшкодувати завдану їй матеріальну шкоду. Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї [5].

Неповнолітня дитина розпоряджається доходом від свого майна відповідно до Цивільного кодексу України. Аліменти, одержані на дитину, є власністю того з батьків, на ім'я кого вони виплачуються, і мають використовуватися за цільовим призначенням. Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, які одержані для її утримання. У разі смерті того з батьків, з ким проживала дитина, аліменти є власністю дитини. Опікун розпоряджається аліментами, які одержані для утримання малолітньої дитини. Неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпоряджання ними відповідно до Цивільного кодексу України. У разі смерті одного із батьків малолітні, неповнолітні, діти спадкодавця, спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка) (ст. 1241 ЦК України). У випадку спадкування за законом діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, входять у першу чергу спадкоємців (ст. 1261 ЦК України) [6].

Батьки повинні утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. За домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій і (або) натуральній формі. За рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від

доходу її матері, батька і (або) у твердій грошовій сумі. Порядок визначення розміру та стягнення аліментів на утримання дитини регулюється Сімейним та Цивільним кодексами України.

Крім сплати аліментів батьки зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо). Розмір участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі спору визначається за рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення. Додаткові витрати на дитину можуть фінансуватися наперед або покриватися після їх фактичного понесення разово, періодично або постійно (ст.185 СК).

Відповідно до ст.164 СК України мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав, якщо вона, він: 1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування; 2) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини; 3) жорстоко поведуться з дитиною; 4) є хронічними алкоголіками або наркоманами; 5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва; 6) засуджені за вчинення умисного злочину щодо дитини.

Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав щодо усіх своїх дітей або когось із них. Позбавлення батьківських прав здійснюється на підставі рішення суду. Якщо суд при розгляді справи про позбавлення батьківських прав виявить у діях батьків або одного з них ознаки злочину, він порушує кримінальну справу. Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я або навчальний заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, а також сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років.

Батьківські права можуть бути поновлено за рішенням суду у порядку, передбаченому законодавством.

28 січня 2011 року Комітет ООН з прав дитини розглянув четверту періодичну доповідь України про здійснення положень Конвенції про права дитини і початкову доповідь України про виконання Факультативного протоколу про участь дітей у збройних конфліктах.

Представляючи доповіді, Равіль Сафіуллін, керівник державної служби у справах молоді та спорту України, заявив, що Україна створила відділ з прав дитини в офісі Уповноваженого з прав людини і прийняла національну програму і план дій із захисту дітей до 2016 року. Кількість дітей, народжених в Україні зросла і відбулось 17% зниження малюкової та дитячої смертності, у зв'язку з технологічними досягненнями в області охорони здоров'я і нових комплексних підходів до послуг охорони здоров'я. Кількість дітей-інвалідів залишалися високою – 2% від загальної чисельності дітей; близько 1,2% дітей є сиротами або залишилися без піклування батьків. Україна провела аналіз внутрішнього законодавства та підготовку реформи для вирішення питань захисту дітей від експлуатації та зловживань і ввела кримінальну відповідальність за дитячу порнографію [7].

Урядом України в період 2002–2006 років для захисту дітей та їхніх прав, які

включають, серед іншого, вдосконалення нормативно-правової бази для захисту дітей, у тому числі включення міжнародно-правових стандартів у національне законодавство, реформування державної системи для розміщення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків; посилення соціального захисту для малозабезпечених сімей з дітьми, розвиток мережі установ та установ, що працюють в інтересах дітей; і боротьба з ВІЛ/СНІДом. Разом з тим, недостатнє фінансування ускладнює реалізацію цих програм, особливо в малих містах і селах, а також стосовно розвитку інфраструктури охорони здоров'я.

Національний план дій з виконання Конвенції про права дитини, складений в 2006 році визначив стратегію уряду в галузі захисту дітей. Комплексна програма з реалізації Національної стратегії скорочення бідності була прийнята на період до 2009 року, який визначив основні напрями щодо скорочення масштабів бідності шляхом розширення зайнятості та ринку праці, підвищення доходів, розвитку соціального страхування в якості превентивного захисту від втрати доходу та сприяння соціальної підтримки та соціальних послуг для найбільш вразливих груп населення. Для вирішення проблеми зниження чисельності учнів, особливо в сільських школах, уряд розробив модель принципово новий тип школи одного рівня, "школа-сім'я", що є загальноосвітньою установою з низьким заповненням, створеною в сільських районах, щоб забезпечити якісну освіту для учнів молодшого шкільного віку, що проживають в області зі складною демографічною ситуацією. У 2004 році Верховний суд створив та затвердив робочу групу з питань реформування правосуддя для неповнолітніх і підготував план створення та розвитку системи правосуддя для неповнолітніх. Тим не менш, країна ще не має всеохоплюючої системи правосуддя для неповнолітніх, яка вимагає глибокої реформи правоохоронних органів і судової системи. Залишається проблема, які вимагають уваги стосовно маргіналізованих груп дітей, які є залученими до найгірших форм дитячої праці, а саме використання дітей в проституції, порнографії, примусової праці та злочинної діяльності.

Із 17 мільйонів сімей в Україні, 6 млн. сімей з дітьми; близько 25000 сімей, що живуть у злиднях і вважається, що в цих сім'ях думка дітей не приймається до уваги і не поважається.

Що стосується дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, в Україні, їх кількість скоротилася з 104 000 у 2006 році до 98500 у 2010 році[7].

Таким чином, вато зазначити, що оцінка ситуації у сфері захисту прав дитини в Україні постійно здійснюється державними структурами. Україна повинна також звітувати перед світовою спільнотою про те, як вона забезпечує права своїх громадян. Конвенції ООН про права дитини – міжнародний документ містить всеосяжний комплекс міжнародних правових стандартів щодо захисту і забезпечення належних умов для виховання дітей. Кожна держава, яка підписала цю Конвенцію, зобов'язана підготувати національний звіт щодо становища дітей у своїх країнах, використовуючи однакові індикатори. Крім того, відповідні дані надають недержавні організації національного та регіонального рівнів для того, щоб можна було об'єктивно оцінити виконання прав дитини у конкретній країні.

На сьогодні в Україні найголовнішими залишаються проблемами, які потребують особливої уваги суспільства, є такі порушення прав дітей, як недбале ставлення та

злочинні дії по відношенню до малолітніх, а саме примушування до праці і торгівля дітьми.

За даними, наведеними у Державній доповіді про становище дітей в Україні (за підсумками 2003 року) у так званих навчально-виховних закладах, закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, виховується 24 тисячі дітей, з них 12590 осіб – у школах-інтернатах, 4764 – у будинках дитини системи Міністерства освіти і науки, 3406 – в дитячих будинках системи Міністерства охорони здоров'я, 3128 – в будинках-інтернатах Міністерства праці та соціальної політики України.

Законодавство України гарантує цілу низку пільг і допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки, про що зазначалося вище. Разом з тим, соціальне сирітство набирає загрозливих масштабів. Діти України сиротіють, маючи живих батьків: щороку близько шести тисяч дітей залишаються без батьківської опіки. При цьому всиновити чи удочерити тих, хто опинився в інтернаті, можуть далеко не всі українські громадяни через низький рівень матеріального забезпечення.

Забезпечити оптимальні умови життєдіяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, – це ті завдання, які ставлять перед собою дитячі соціально-виховні заклади. У справі виховання та утримання дітей в інтернатах наша держава має певні напрацювання: впроваджуються нові навчально-виховні технології; вихованці інтернату залучаються до навчання у загальноосвітніх школах; при інтернатах створюються міні-підприємства, цехи, міні-пекарні, що частково допомагає вирішити фінансові проблеми, відкриваються профорієнтаційні центри. Проте значна частина дитячих будинків та шкіл-інтернатів має слабку матеріально-технічну базу, потребує ремонту житлових та службових приміщень. Вихованці інтернатних закладів забезпечені одягом і взуттям на 60–70%. Матеріальні потреби дітей адміністрація дитячих закладів змушена вирішувати за рахунок спонсорських коштів, отримати які дуже непросто. Існують також проблеми із влаштуванням дітей після закінчення навчання. Для більшості вихованців намір продовжити навчання означає передусім можливість отримати місце в гуртожитку, фінансову підтримку у вигляді стипендії, інші пільги, встановлені державою. Для 41% найголовнішим при працевлаштуванні є вирішення житлової проблеми.

Використані джерела:

1. *Денисов В. Н.* Програма курсу “Права людини” для учнів середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів / В. Н. Денисов, П. М. Рабінович, В. С. Семенов, І. Б. Усенко, Л. Г. Заблоцька // Інформац. зб. Міністерства освіти України. – 1995. – № 19. – С. 2-25.
2. *Пометун О. І.* Практичне право : навч. посіб. [для учн. 8 кл.] / О. І. Пометун, Т. О. Ремех, І. М. Гейко / за ред. О. І. Пометун. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 207 с.; Пометун О. І. Програма курсу “Права людини” / О. І. Пометун, Т. О. Ремех // Історія в школах України. – 2006. – № 4. – С. 5-8; Пометун О. І. Мої і твої права : навч. посібн з курсу “Права людини” [для учн. 10-11 кл.] / О. І. Пометун, Т. О. Ремех. – Біла Церква : ПП. Надтока О. Ф., 2006. – 188 с; Машіка В. Т. Сімейне, трудове та кримінальне право у тестах, задачах та іграх : навч. посіб. [для учн. 9-11 кл.] / В. Т. Машіка. – Ужгород ; Мукачево, 2003. – 124 с; Наровлянський О. Д. Основи правознавства : підруч. [для учн. 9 кл.] / О. Д. Наровлянський. – 6-е вид. перероб. та доп. – К. : Пароамент. вид-во, 2006. – 320 с.
3. *Лактіонова Г. М.* Конвенція ООН з прав дитини: шляхи практичного застосування / Г. М. Лактіонова. – К. : Науковий світ, 2001. – 37 с; Конвенція ООН з прав дитини : шляхи практичного застосування. – К. : Науковий світ, 2000. – 38 с.

4. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Юрінком, 1996. – 80 с.
5. Сімейний кодекс України // Голос України. – 2002. – 26 лютого.
6. Цивільний кодекс України. – К. : Велес, 2010. – 272 с.
7. Сафіюлін Р. Четверта періодична доповідь України про здійснення положень Конвенції про права дитини і початкова доповідь України про виконання Факультативного протоколу про участь дітей у збройних конфліктах //www. Жіночий консорціум України. ООН: Комісія з прав дитини розглядає доповіді України. – 2011. – 28 січня.

Андрусьшин Б. И., Гуз А. М. Проблемы современного состояния прав детей в Украине. У статье проанализированы проблемы современного состояния прав детей в Украине. Ключевые слова: дети, права детей, права человека.

Andrusishyn B. I., Guz A. M. Problems in actual condition of rights of the child in Ukraine. The article is devoted to the problems in actual condition of rights of the child in Ukraine. Keywords: children, rights of the child, human rights.

*Гавронська Т. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ “СВОБОДИ” ОСОБИСТОСТІ

Аналізуються філософські інтерпретації поняття свободи та їх використання в системі права.

Ключові слова: людина, право, культура, виховання.

Дослідження людської поведінки та її регуляції засобами права з необхідністю приводить до зустрічі із феноменом “свободи”. В демократичних суспільствах поширена думка про те, що люди живуть, чи мусять жити, у свободі вибору, свободі від голоду, свободі думки, свободі бути тим, ким ми є чи хочемо бути, свободі індивідуальності тощо. Зрозуміло, всі ці аспекти мають бути врегульованими з позицій права. На жаль, в наявній літературі вони досліджені ще не достатньо повно. Враховуючи актуальність проблеми, зупинимось на цьому більш детально.

Відомо, що у політичній філософії та юридичних науках поняття свобода часто вживаються поряд із поняттям “автономія”. Причому останнє у західній теорії (філософії) політики та моралі використовується часто як категорія більш високого рівня. “Моральна автономія” вказує на здатність добровільно приймати для себе (об’єктивні) моральні правила поведінки (регулятиви), і, за Кантом, це представляє собою фундаментальний організуючий принцип моралі. З іншого боку, “персональна автономія” означає ті риси індивідів, які вони можуть виявляти в будь-яких аспектах їх життя, не обмежуючись питаннями моральних обов’язків.

Персональну (чи індивідуальну) автономію хоча і відрізняють від свободи, але дуже часто поняття “позитивної свободи” (буде розглянуто пізніше) вживається як еквівалентне “автономії” [1, с. 131-134]. Загалом, свобода вказує на здатність діяти, без